

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

SZERKESZTI:
Dr. BOROS GYÖRGY

FŐMUNKATÁRS:
TARCSAFALVI ALBERT.

T A R T A L O M :

A szerkesztő asztaláról	145	Nők Világa	161
Emke. <i>Dr. Boros György</i>	145	Püspökünk látogatása a keresz-	
Emlékezés Kriza Jánosra	147	túri körben	167
Kriza János emléke. V—ss.	149	Gál Miklós + <i>Székely Zsigmond</i>	169
Dávid Ferenc	151	Egyházi és iskolai mozgalmak .	171
Orbók Mór igazgató	157		

Mennyegzői, konfirmációi s ünnepi alkalommal igen kedves és jótékonyhatású állandó ajándék az imakönyv. „SZIVEMET HOZZÁD EMELEM” írta dr. Boros György, női imakönyvet a sajtó meleg szavakkal üdvözölte, a közönség valláskülönbőség nélkül megkedvelte. Ára csinos vászonkötésben, arany kehely és arany címmel 2 K 40 fill. Öt példány egyszerre rendelve 10 K. Bőrkötés aranyszéllal (barna, sötétkék, fekete) 6 K. Fehér csont, selyem- és bársony kötés többféle színben, kiválóan jó papíron 10 K. Bőrkötés remek kivitelben 14 kor. Megrendelhető a szerkesztőnél.

A Kriza-szobor javára rendezett műsoros táncmulatságon felülfizettek: Báró Petrichevich Horváth Kálmán, Dr. Boros György, Dr. Ferenczy Géza, Dr. Nyiredy Géza, Benedek Elek, Zárug Lukács 20—20 kor., Ferenczy Lajos 10 kor., Répa Mihály 15 kor., Zathureczky Kálmán, Rédigyer Ödön 8—8 kor., Kisgyörgy Sándor, Dr. Debreczy Béla 6—6 kor., Dr. Tóth György, Várady Kálmán, Lőfy Gyula, Péterfy Albert, Biró Károly, Kovács Gábor 5—5 kor., Dr. Szombati Béla, Kovács György, Dr. Kiss Jenő, Kábdebó János, Péterfi Áron, Kovács Balázs 3—3 kor., Bohus Pál, Biró Samu, Rosin Manó, Uzoni, Kolumbán Sándor, Simó Endre, Nuridsány János, Péterfi Áron, József Lajos, Kiss Sándor, Albert Zsuzsa 2—2 kor., Székely Mózes, Ürmösi József, Kénosi Lajos, Szász György, Kuttlik Ferenc, Péterfi Tamás, Perényi Ferenc, Nagy Árpád, Sándor Lajos, Nagy András, Gima Ferenc, Máthás András, Uzoni, Fülöp István, Dr. Vernes István, Kiss Jenő, Elekes Sándor, Horváth Gyula, Csere Mihály, Gáspár Gida, Pál Sándor, Dr. Benedek Zoltán, László Imre, Györke Béla, Lőrinczi István, Ferencz Zsiga, Bedőházy Gábor, 1—1 kor. Továbbá ugyanez alkalommal a Kriza-szoborra adtak: Özv. Wéber Sándorné és Dr. Morvay István (Kovászna) 10—10 kor., Deák Miklós lelkész, Szentmártoni Kálmán tanár, ifj. Darkó Lajos 5—5 kor., Kerekes István (Brassó), Riz György (Botfalu), Rác Gábor (ref. lelkész Sepsiszentkirály) 2—2 kor. Tiszta jövedelem 339'68 kor. Összesen: 630 kor. 68 fill., mely összeg a Kriza-szobor alaphoz csatoltatott. A felülfizetéseikért és adományokért hálás köszönetet mond a Kriza-szobor bizottság nevében:

Kovács Lajos, lelkész.

Adakozás a Kriza-szoborra. (Kiss Aladár lelkész felhívására Kolcsár János gondnok gyűjtése). Kiss Aladár lelkész, Péterfy Gyula énekvezér, Hévízi egyházközség 2—2 korona. Incze Zsigmondné, Szakács János alsó, Szakács Judith, özv. Szakács Mártonné 1—1 korona. Török István 50 fillér. Kolcsár János gondnok, Ványolós József, Révész István, Ugrai István 40—40 fillér. Révész József, Barta Gusztó, Tóth János 30—30 fillér, Ugrai Sándor, Ugrai János, Révész Tamás, Jancsó Márton ifj., Szakács József, Szakács Mihály, Szakács József legény, Imre István ifj., Szász Gábor, Bács János, Kádár F. András, Barta István, Korodi József, Főri István id., Imre Mihály, özv. László Mártonné, Asztalos István, Imre Andrásné, id. Jancsó András, Ványolós Jánosné, Jancsó János felső, Asztalos András, özv. Révész Józsefné, Jancsó István felső, Jancsó István alsó, Révész András 20—20 fillér. Összesen: 18 korona 20 fillér. H.-Hévíz, 1911 július hó 24-én.

Kiss Aladár, lelkész.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA:

A DÁVID FERENCZ EGYLET

SZERKESZTI:

Dr. BOROS GYÖRGY

FŐMUNKATARS:

TARCSAFALVI ALBERT.

Előfizetési ára: 2 kor. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok 5 évi kötelezettséggel,
egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálti Lőrincz egyleti pénztárnok-
hoz küldendő Kolozsvárra

A szerkesztő asztaláról.

Valaki a kezét az ekeszarvára veti, ne nézzen hátra. Ezt az evangéliumi tételt (Luk. 9. r.) az iskolai munka kezdete juttatta eszünkbe és egy jó tanácsot mondunk ifjú barátainknak, akik az iskola barázdáiba állanak. Nézzenek előre mindig, vagyis lássák meg mi van előttük. Vegyék észre, hogy nagy és tágas mezőbe léptek. A mező talajja, amit pedig egyenlő jómóddal meg kell dolgozni, nagyon sokféle. Néhol puha, néhol köves, néhol nagyon száraz, néhol meg vizenyős. Az könnyen enged, de emellett sokat kell időzni. Ha okszerűen, nagy figyelemmel dolgoznak, szép és gazdag termésre számíthatnak.

A *világbéke* felé egy hatalmas lépést tett az angol nyelvet beszélő két nagy állam Nagybrittánia és Északamerika. Ha e két állam között ellentét fordul elő békés úton, bíróság döntésével intézik el. Most már Franciaországgal foly az egyezkedés. Ha ez is sikerül, még több okunk lesz hinni hogy lesz békekéség a földön a jótakaró emberek között. Taft elnök neve a világ legnagyobb jóltevői közé lesz bejegyezve, mert ő kötötte e szövetséget.

EMKE.

Négy betű, négy szó, négy fogalom. E négy betű olyan jelvény, amilyen a nemesi címerben a mezőbe rajzolt kardos kar, a nyílall átlőtt hattyu, vagy a zászlót vivő oroszlán. A hová rá van téve, mindenütt azt jelenti, ne bánts a magyart, mert ártatlanu

eleget szenvedett már s ha mégis rákényszeritenéd, zászlót ragad és oly bátran rohan megbántójára, mint a sebzett oroszlán.

A négy szó négy fogalom. *Erdély* hajdan, egykoron nemcsak egy kis országot, hanem egy igazán *magyar* országot jelentett, amelynek irányító és vezető volt a miveltsége, szenvedélyes a mivelődsre törekvése. Az első szó tehát azt jelenti, hogy az erdélyi miveltség olyan fogalom volt, amilyen a szentség, az igazság, a szeretet. Ahhoz joga volt mindenkinek, azt megkövetelték mindenkitől. Ma és az utóbbi időben, az erdélyi fejedelemség megszűnése óta, de főképpen a XVIII-ik száz végére s a XIX-ik közepére és azutánra tekintve azt fejezi ki, hogy azt a régi Erdélyt nem szabad elfeledni, halálát nem szabad megengedni, mert „Erdély Magyarország jobb keze“.

A második szó ismételi az elsőben foglalt történelmi jelentőséget, de hangsulyozza, hogy az erdélyi *magyar* akar lenni, magyar kell hogy legyen, mert ehhez olyan igaz és törvényes joga van mint az édes anyának, hogy a fia az ő gyermeke legyen, őt igazi nevén nevezze és „anyjának“ szólítsa. De másfelől ez az anyai jog egyszersmind kötelezettség is. Kötelessége e magyar hazarésznek kivétel nélkül mindenkinek megadni a módot és alkalmat arra, hogy gyermeki jogait élvezhesse, erőben, jólétben és boldogságban gyarapodjék. De nincsen joga a gyermeknek arra, hogy a szülői jogokat magának követelje, vagyis az anyát megfosssa attól a mi Isten és a világ előtt az övé.

A harmadik szó azt jelenti, hogy a mai, az igazán modern *közmivelőds*t tüzte föladataul, mert a XIX-ik száz nagy eszméje, az egyenlőség, csak akkor lesz valósággá, a mikor a miveltség egyetemes és emberileg véve egyenlő is lesz. A magyar közmivelődségben olyan faji és olyan általános értékű elemek vannak, amelyek bárkinek is csak előnyére válnak, de a magyar haza szülöttének éppen nélkülözhetlenek. A magyar közmivelőds nem jelentette és nem jelenti azt, hogy ebben a hazában csak egy nyelvet beszélő polgárok legyenek, de jelenti azt, hogy minden polgár ismerje és tudja használni hazája nyelvét. Nem jelenti azt, hogy a nem magyar fajú polgárok faji sajátosságait ne óvják, ne őrizték, nyelvöket ne miveljék, de jelenti azt, hogy a belső békét, a testvéri egyetértést ápolják közös jóakarattal.

Csak így valósulhat meg a negyedik szó jelentése, az *egyesület*. Az EMKE olyan szerencsés megnyilatkozása volt a XIX-ik száz utolsó két tizedének, a melyet csak várni lehetett akkor, amikor a sociális eszmék hatása megkezdődött és a nemzetközi érintkezés az egész világot hatalmába kerítette. A nélkül, hogy a közös világnyelv megvalósult volna, anélkül, hogy valamelyik nemzet vagy ország a nyelve mívelését félbehagyta volna, olyan reális egység teremtődött, amely nemcsak az emberbaráti szeretetet és testvériséget vitte közel a megvalósuláshoz, hanem a világbékét, a háboru eltörlését is. Egyesülni kell az általános emberi célokért s ezek közé tartozik a közművelődés. Egyesülnünk kellett Erdély magyar közművelődéséért.

Aki még nem látta volna át milyen sokat, milyen mindent ölel magába ez a négy betű: EMKE, térjen meg és cselekedjék jól önmagáért, embertársaiért és a haza jövőjéért.

Ünnepeljük az EMKE-t!

Dr. Boros György.

Emlékezés Kriza Jánosra.

Ki volt Kriza János? Erre röviden azt felelhetném, hogy előbb a kolozsvári unitáriusok nagytudományú és magas műveltségű papja s azután az unitárius egyház lánglelkű költőpüspöke. De nekem jobban esik, ha érdeme szerint azt is elmondhatom róla, hogy ő Kolozsvár nagytiszteletben részesített és kitüntetett népszerű polgára, a nép igazi barátja és a felsőbb körök nagyrabecsült alakja. Komoly a hivatalában, szerény és vidám a társaságban, s nyájas és kedves a társalgásban.

Én éppen azon a napon ismertem meg, amikor püspöknek választották Tordán 1861-ben, ottani kis deák koromban, amikor tordai főkurátor Veress Lajos házában volt püspöki első ebédje, a melyen, mint ottani házitánító, én voltam a tál hordozója, amikor egy kis incidens adván elő magát a tál körül, a részéről történt gesztikuláció miatt, úgy vigasztalt meg: „üglátszík, hogy mindketten ujoncok vagyunk, én a püspökségben, maga a tálhordozásban.“

Torda városa ekkor örömmámorban úszott, a szabadság napja újra-derültén s a püspökválasztó zsinat hatalmi zárlat alóli felszabadulásán, örvendezve a kebelében összesereglett örvendezőkkel és reménykedve egy boldogabb jövő felől. Ez alkalommal a város

szép ünnepélyeket rendezett az új püspök tiszteletére és egy nagy-szerű kirándulást a tordai hires sóbányába, ahová a bejárás már akkor alagúton történt s így könnyű volt a bejuthatás. A bánya óriási méhkas alakjában gazdagon világítva fényárban pompázott, feltűnő helyen ez üdvözlő szavakkal: „Éljen Kriza János, az unitáriusok újon választott püspöke!“ Bevonulás után az ünneplésbe belekapott sokaság felzúgó kívánságára: Halljuk a püspököt! Néma csend következett és a sokaság kíváncsian várta, hogy ez előre nem számitott meglepetésében mit szól a püspök? *Ha a só meg-ízetlenül, mivel sózatik meg?!* A szentírásnak eme hely- és alkalmoszerű szavain kezdve beszédét, oly elragadó magyarázatot tartott, hogy az egész sokaságot bámulatba ejtette nagy tudásával és élénk lelkesedésével. Méltó befejezése volt ez a zsinati ünnepélyes szónoklatoknak, amelyekről általában nagy dicsérettel szóltak a zsinati előkelőségek.

Ebben az időben Crenvill volt Erdély kormányzója Kolozsvárt, aki elég lojális bánással vitte kormányzói tisztét, s ezért kellő tiszteletben is részesült. Újév alkalmával mindig gyakorolták nála a szokásos tisztelgéseket az egyházak fejei is és egy ilyen alkalommal, amikor éppen a kormányforma változtával a kormányzó is eltávozóban volt, Kriza püspök így üdvözölte: „Az esztendők eljönnek s elenyésznek, az emberek is jönnek és elmennek, nincs itt maradó városunk, nekünk jobb jövőt kell várnunk!“ Ritka elmével és ügyes fordulatokkal tudta kihasználni az ilyen alkalmakat, s rendszeren dicséző elismeréssel találkozott mindenkor.

Az erre következett változás gróf Péchy Martót hozta a kormányzókra Kolozsvárra, akinek legfőbb bizalmasa és tanácsadója boldogemlékű Nagy Elek főgondnokunk volt s ezen a réven Kriza püspökünk is annyira megnyerte a kormányzó kegyeit, hogy gyakran látta vendégül nevezetesebb alkalmakkor a püspököt s vidám és kedves társalgásáért kitüntetéssel fogadta s szerette mindig, s ebéd után meghívta sétakocsizásra néhányszor, amit a végtelen szerénységéről ismert püspök csak sok vonakodás után s azzal a feltétellel fogadott el, hogy ha következő alkalommal ő hívhatja meg hasonló kirándulásra a kormányzót, amit természetesen a kormányzó készséggel elfogadott s azután a következő alkalommal ebéd után Kriza püspök a kegyelmes urat ígéretére figyelmeztetve arra kérte, hogy „amikor parancsolja, mehetünk“, mire a kegyelmes úr kérdeve, hogy megérkezett-e már a kocsis? azt a választ nyerte, hogy „az unitárius püspök kocsija mindig kéznél van“, áhá. most értem, szólt a kormányzó s pálcát ragadva, egy hármastársaságban a legkedélyesebb sétát végezték el, aminek végeztén Kriza bocsánatkérésére a kormányzó azzal felelt, hogy „ezután mindig a püspök szekerén sétakocsikázunk!“

Gróf Bánffy Miklósné nagyasszonyunk temetése alkalmával

történt, hogy Kriza püspök volt temetőpapnak felkérve, minthogy Ferencz József akkori kolozsvári pap Budapestre volt felhiva a nagy halott hazaindításánál tartani meg a temetési szertartást. Kolozsvári palotájában ravatalozták a nagy halottat itteni számos tisztelői látogatása végett, s a ravatal őrizetére Végh Sámuel jószágfelügyelő néhány teologust hívott meg s magam is közöttük lévén, rám esett a sor, hogy a temetéskor Kriza püspök után kocsival menjek. Bejelentve a kocsii megérkezését, rám bizta palástját és imakönyvét, amelyben szépen megírott dolgozata volt s azonnal indultunk. Útközben rám szólt: „Vigyázzon az imakönyvemre, mert minden tudományom benne van!“ Teljes biztosságot ígérve és a püspök úr rövidlátóságát s apró irását ismerve, figyelmeztettem, hogy a gyászterem földig gyászba van öltöztetve s még ablakai is mind fekete posztóval bevonva s így ott aligha olvasható lesz az ima! „Maga mit beszél, hisz ez valóságos csapás!“, szólt és gondolkozóba esett. Mikor aztán meggyőződött a gyászbavont terem sötéttségéről s én palástját feladva imakönyvével kínáltam, nem fogadta el, hanem további őrizetemre bizta s aztán az énekszó elhangzása után lelke gazdag tárházából olyan lélekhez szóló s könnyeket fakasztó imát és búcsúztatót mondott, hogy valósággal elragadta a magasrangú hallgatóságot.

Mikor aztán másnap hazavittem imakönyvét s bátorkodtam úgy vélekedni, hogy szerencsére még sem volt minden tudománya az imakönyvében, azt válaszolta, hogy „látja, a papi embernek milyen megpróbáltatásokon kell keresztül menni? intve intem, hogy ha jó pap akar lenni: tanuljon, tanuljon és tanuljon!“

Kriza János emlékezete.

Nagyajta ünnepe.

A nagyajtai ünnepen felolvasta *Kisgyörgy Sándor* esperes.

Ott, ahol ezelőtt 100 évvel, egy egyszerű, kis papilakban „kipattant a szellemi szikra“, amely a Kriza nevet fénnel övezé körül, az a hely, az a község a háromszéki Dávid Ferenc Egylettel karöltve augusztus 6-án ünnepelte nagyszülöttjének, a „Vadrózsák“ halhatatlan költőjének, a jeles püspöknek, Kriza Jánosnak 100-ik születési évfordulóját. Az impozáns módon megnyilvánult ünnepség valóban méltó volt a Kriza János emlékezetéhez. Nemcsak Nagyajta község egész lakossága vette ki abból a maga részét, de a szomszédos községekből is felekezeti külömbiség nélkül sokan zárandokoltak el a kegyeletnek, az emlékezésnek amaz oltárához, amely a nagy férfiú nevét, emlékét, szellemét oly tisztelettel övezi körül. Az E. K. Tanácsot és a theologiai intézetet Dr. Nyiredy

Géza és Dr. Boros György egyházi főjegyző, az Erdélyi Irodalmi Társaságot pedig Dr. Kiss Ernő kollégiumi tanár képviselte, míg Ferencz József püspök ur, a Magyar Tudományos Akadémia, a Kisfaludi Társaság, az Erdélyi Múzeum Egylet és még mások üdvözlő távirataikkal emelték az ünnepély fényét, jelentőségét.

Az ünnepek sorrendje istentisztelettel kezdődött, amelyet Lőrinczy István kereszturköri esperes végzett. Imája, alkalmi beszéde magával ragadta a lelkeket.

Az istentiszteletet a tulajdonképeni emlékünnepele követte a templomban, amelynek padsorait zsufolásig megtöltötte a nagy és előkelő közönség. Az emlékünnepelet a háromszéki Dávid Ferenc Egylet nevében annak elnöke Szentiványi Miklós köri felügyelő-gondnok nyitotta meg tartalmas, az ünnepély nagyjelentőségét méltató, lelkes beszéddel, mire a különböző testületek kiküldöttei tolmácsolták üdvözlöket s méltatták Kriza János érdemeit. Az üdvözlések sorát Dr. Boros György nyitotta meg, aki az E. K. Tanács és a theol. intézet nevében tartalmas beszéddel áldozott a Kriza emlékének. Dr. Kiss Ernő tanár az Erdélyi Irodalmi Társaság Lőrinczy István az unitárius papság és a kereszturi gimnázium nevében üdvözlöttek az évforduló 100-ik esztendejét. Ezek után felolvasták Ferencz József püspök úr levelét, a Kisfaludi Társaság, a Tudományos Akadémia, az Erdélyi Múzeum Egylet, a Küküllői egyházkör, Benedek Elek, Józán Miklós és még mások üdvözlő iratait, amelyek mind hatással voltak a közönségre.

Bedő Sándor ref. theologus ügyes szavalata után *Kisgyörgy* Sándor vargyasi esperes mondott mindvégig érdekes emlékbeszédet Krizáról. Nemes egyszerűséggel, vonzóan, kedvesen varázsolta Kriza emléket a hallgatóság elé, amely méltányolva az értékes visszaemlékezést kitüntetőleg fogadta. Útő Lajos és Nagy Árpád tanítók éneke, valamint a nagyajtai Polgári Dalkör kardala tetszéssel találkoztak. A lelkes hangulatban lefolyt ünnepélyt Szentiványi elnök zárta be azzal a hő óhajtással vajha minél előbb testet öltene ama vágy, hogy Nagyajta község piacán Krizának szobra, ércheöntött alakja hirdesse az Ő élő emlékezetét!

Délben a községháza nagytermében közebed volt, amelyen mintgy 150-en vetek részt. Lelkesedés, csupa hangulat volt ez a fehér asztalok melletti ünnep is, ahol az első felköszöntőt Szentiványi Miklós mondotta a püspök úrra. Ferenczy Géza a különböző testületek képviselőire. Kiss Ernő dr. a Kriza szellemére, Bohus Pál evang. főesperes pedig Dr. Boros Györgyre emeltek poharat.

A fényes lefolyású ünnepeket este hangverseny zárta be, amelyet az egyházközség rendezett a felállítandó Kriza-szobor javára. E hangverseny kimagasló pontját Dr. Boros György felolvasása képezte, amely *Kriza János és nagyajtai Kovács István barátságáról* szólt. Talán fölösleges is említenünk, hogy Dr. Boros György e

felolvasása mily hatással volt a közönségre, amely lelkesen ünnepelte szép, tartalmas értekezését a kiváló előadót. Dr. Benedek Zoltánné és Kovács Lajosné zongorajátékukkal, Sándor Ilona, Boros Irén pedig énekükkel érdemelték ki a közönség sok tapsát és nagy elismerését, míg Osváth Rózsika és Zárug Lajos precíz szavalattal arattak sikert.

Műsor után tánc következett — kivilágos virradtig. De hiányos lenne tudósításunk, ha az ünnepségek rendezőiről elfelejtkeznénk. Fáradságos munkájuk, lelkes buzgalmuk bő sikert hozott nekik is az ünnepségek fényes eredményében, amely által egy lépéssel ismét közelebb jutott az eszme a célhoz, a Kriza-szobor a megvalósuláshoz!

V—ss.

Dávid Ferenc.

A reformáció nagy mozgalma hamarosan átcsapott hazánkba. Az új tanítást legerősebben a németországi városokkal sűrű kereskedelmi érintkezésben levő erdélyi és felsőmagyarországi szász városok polgársága ismerte meg; rohamosabban mégis csak a mohácsi veszedelem után terjedt el. De ne gondoljuk, hogy mindazok, kik luteránusoknak vallották magukat, teljesen át is értették Luther tanításait. Voltak ilyenek is, de a nagy többség csak azt érezte, hogy amit itt Luther vallásának neveznek, az inkább bizonyos vágy és törekvés valami új után.

Csak 1535 után vált tudatosabbá az új törekvés, mikor már mind többen és többen megfordultak Wittenbergben és nemcsak mesterük teológiáját tanulták el, hanem megtanulták azt is, hogy tudományukat szóban és írásban terjesszék és vitassák.

Midőn azután a megindult szellemi harcok az eszméket tisztázták, hozzáláttak a Luther tanítását vallók egyházuk szervezéséhez is. Így szervezkedett Erdélyben a szász luteránus egyház 1544-ben.

Az új tanítás oly erővel nyomult előre, hogy Erdély rendei már 1548-ban országos végzésben mondták ki, hogy a vallás ügye eddigi állapotában maradjon, ami a luteránus vallás elismerését jelentette. 1552-ben pedig már egyenlőjogúvá tették ezt a katolikus vallással. Ez ellen hiába mozdított meg minden követ, nem érhetett el semmit, az ekkor kinevezett katolikus püspök, *Bornemisza Pál*. Sőt a szász luteránusok püspököt is választottak maguknak a Laibachból Erdélybe menekült *Wiener Pál* személyében, aki azonban már 1554-ben meghalt.

Ekkor történt, hogy az utolsó nemzeti királynak, *Zápolya* Jánosnak özvegye, *Izabella*, visszatért Erdélybe és I. Ferdinánd magyar király hatalma megcsökkent. Jó alkalom volt ez az új egyház erősödésére és terjeszkedésére. Mégis az volt ennek legnagyobb szerencséje, hogy egy oly hatalmas tehetségű, tudós és buzgó papot választhatott második püspökéül, mint *Dávid* Ferenc volt, aki négy évet töltvén Wittenbergben, mint petresi pap, majd kolozsvári iskolaigazgató szerezte meg hirnevét Bornemisszának adott bátor válaszával és a nyughatatlan elméjű *Stancaró* Ferenc túlzó tanításainak visszaverésével.

Dávid Ferenc nemcsak a Luther tanítását védte meg, mint püspök, a Calvin tanítását hirdető *Kálmáncsehi* Mártonnal szemben, hanem azzal, hogy a már jócskán magyarosodó Kolozsvár papi székét foglalta el, az új tanítást a magyarság körében is elterjesztette. A szászok zokon is vették, hogy nem ment Szebenbe papnak és hogy külön egyházukat megtartsák, külön püspököt választottak.

Az erdélyi magyarság és székelység között ez időben mind jobban és jobban kezdett terjedni Calvin tanítása. *Kálmáncsehi* volt ennek buzgó hirdetője, 1559. óta pedig az akkor Erdélyhez tartozó Tiszántúl papsága élén Horhi Juhász Péterrel, aki ismertebb latinositott *Méliusz* nevén. *Dávid* Ferenc midőn látta, hogy Erdély annyi bajához a vallási meghasonlás is járul, azt a célt tűzte maga elé, hogy a szász és magyar lakosságot közös hitbeli alapon egyesítse. Mivel Calvinnak az Urvacsoráról való tételét egyszerűbbnek és logikusabbnak találta, mint Lutherét, azt gondolta, hogy ennek vallásában a szász és a magyar eklézsiák legjobban egyesülhetnek. Ez volt az oka, hogy az Urvacsora kérdésében Calvinhoz csatlakozott.

Célja elérésében azonban meggátolta *Méliusz* buzgósa és túlzó rövidlátása. A megindult vitákban a szászok védelmére keltek Luther tanításának és egyházukat, melyből *Dávid*ot és követőit kizárták, teljesen elkülönítették a többi erdélyi ekléziától.

Dávid és *Méliusz* Calvin tanítását az 1559. nov. 2-án Marosvásárhelyt megnyílt zsinaton foglalták hitvallásba, mely az első magyar nyelvű hitvallás; az 1563. június 6—13-ki tordai országgyűlés pedig megengedte, hogy az új tanítás vallói is szabadon gyakorolhassák hitüket. Az 1564-ki június 4-én összehívott országgyűlés elismerte egyenlőjogúságát is és *Dávid*ot törvényesítette magyar püspökségében.

Dávid és Méliusz együttes munkássága tehát diadalra juttatta Calvin tanítását Erdélyben; ez utóbbinak türelmetlensége pedig kivitte azt is, hogy az 1566. ápril 19. tordai országgyűlés kitiltotta a katolikus papokat János Zsigmond egész birodalmából (Erdély és a Tiszántúl), az az évi szebeni országgyűlés meg a görögkeleti vallásúak kiűzését rendelte el.

Ez az elvakult és erejében elbizakodott türelmetlenség megdöbentette Dávid evangéliumi szeretettől áthatott lelkét, Calvin *Institutiója* 1558-ki kiadásának alapos megismerése, a benne kifejezésre jutó rideg és merev felfogás, főként a predestináció rettenetes tanítása pedig erős kétségekkel töltötte el.

Nem lehet feladatomban, hogy rajzoljam azt a folyamatot, mely Dávidot Calvinétól eltérő meggyőződésre birta, elég az hozzá, hogy hosszas gondolkodás és belső konvulziók után kialakult benne az új gondolat: az egy Isten eszméjének szembeállítását az egy lényegű és három személyű Isten fogalmával.

Mihelyt híre ment — és gyorsan híre ment — az új tanításnak, Méliusz azonnal Dávid ellen fordult s megkezdődött e két nagy tehetségű férfiúnak harca egymással élő szóval, a vitatkozásokon és zsinatokon és vaskos könyvekkel az irodalom terén. Éles ész, nagy biblikus tudás, hatalmas vitatkozó tehetség, kiváló szónoki készség, erős meggyőződés, féktelen szenvedélyesség, zabolátlan kifejezések, csűrés és csavarás, aprólékosságig menő fontoskodás, szörszálhasogatás, rágalom és gúny, mind harcba szállt itt e két nagy csatázó és segítő csapataik küzdelmében.

De Dávidot sem legyőzni, sem hátrálásra bírni nem lehetett. Az 1564. febr. 13-ára összehívott tordai zsinaton nyíltan és habozás nélkül összetoglalta tanítását, mellyel az unitárius vallás alapját vetette meg.

Az új vallástétel csakhamar megragadta az elméket és mind több és több követőt hódított.

De még más is meglepte azokat, akik Dávidot hallgatták, vagy könyveit olvasták: a maga igazában bízó erős meggyőződés türelmessége a másként gondolkozókkal szemben.

Páratlanná teszi ez Dávidot a reformátorok nagy seregében. Annyira bízik igazságában, hogy egy pillanatra sem gondolt erőszakos eszközökre tanítása érdekében. Sőt ellenkezően: teljes sza-

badságot követel mindenki számára. Csak egy mondatát idézem egyik művéből:

— Hogy jámbor érzelmünk a felség előtt tudva legyen, kérjük, hogy vádolóink ne csak méltatlansággal ne illetessenek, de rész-süljenek minden tisztességben és jutalomban, legyen nekik szabad írni, tanítani, minket kárhoztatni s általában adassék nekik teljes szabadság mindenre, amit ügyünkben tenni akarnak.

Az e szavakban kifejezésre jutó nemes felfogás volt az, mely áthatotta az 1568. januárius 6-ára Tordára összehívott rendeket is, midőn a vallás kérdésében kellett határozniok.

Az országgyűlést a tordai piaci templomban tartották meg. *János Zsigmond* unokaöccseivel, *Báthory Istvánnal* és *Kristóffal*, *Blandrata* György udvari orvosa és *Csáky* Mihály kancellár kíséretében jelent meg. Ott voltak a magyar és székely főurak, a szász papság és *Dávid* Ferenc is papjaival.

A megjelentek közül maga *János Zsigmond* hajlott az új tanításhoz, de még ekkor, mint udvari emberei is, élükön *Csáky* kancellárral, luteránus volt. Tekintélyes volt a szász rendek és papok száma is. A magyar és székely rendek többsége Calvin értelmét követte, a két *Báthory* híven kitartott a katolikus vallás mellett. *Dávid*nak is volt azonban a fejedelem környezetében erős pártolója, *Blandrata* György, az udvari orvos.

Ez a saluzzói származású olasz régen összeköttetésben volt már a fejedelmi családdal. Járt is már Erdélyben, de nyugtalan lelke és kapzsisága el-elcsalták onnan. 1563-ban került ismét vissza *János Zsigmond* mellé és legmeghittebb tanácsosává lett. A zavaros hitbeli nézeteket, de tagadhatatlanul szabadelvű felfogást valló *Blandrata* felserte *Dávid* kiváló tehetségeit és szabad felfogása megnyerte tetszését. Így jelentékeny része volt az unitárius vallás első sikereiben is.

Megnyílt az országgyűlés. Csakhamar a vallási ügyekre került a sor. Az előbbi országos végzések megadták már az egyenlő szabadságot a luteránus és kálvinista tanításoknak; de most részt kívánt ebből *Dávid* tanítása is. Mindenki érezte, hogy nem elég többé csak úgy rendelkezni, mint eddig, hogy ki-ki fogadhassa el azt a vallást, amelyik tetszik a már meglevők közül, hanem magasabbra kell emelkedni és a lelkiismeret szabadságát intézményesen, elvszerűen kell biztosítani. Ez érzésnek hatalmas szavakban *Dávid*

adott kifejezést s ő mondta ki az elvet is, mely a vallás kérdésében irányíthatja az elhatározást: *a hit Isten ajándéka, az hallásból leszen, mely hallás Isten igéje által leszen.*

Meggyőződésének erejéből fakadó szavai áthatották az összegyűlt rendeket, kik egyértelemmel hozták meg határozatukat, melyvel a vallásszabadságot törvénybe iktatták:

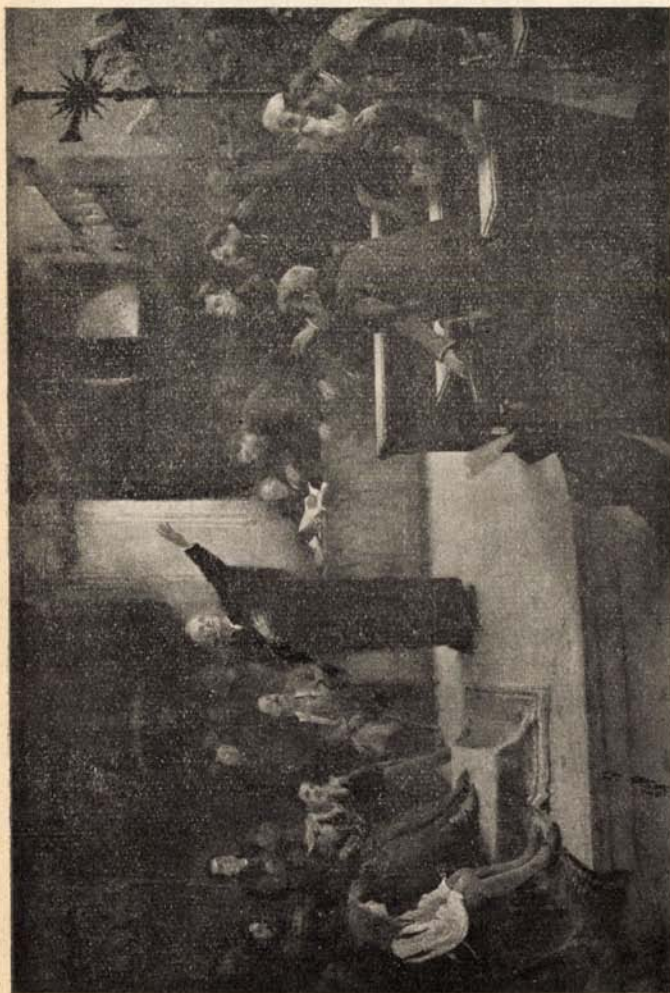
— Urunk ő felsége, amint az ennek előtte való országgyűlésekben országostúl végezett a religio dolgában, azonképpen a mostanin is ezt megerősíti, hogy t. i. a prédikátorok minden helyeken hirdessék az evangéliumot, ki-ki az ő értelme szerint és a község, ha venni akarja, jó, ha nem, senki rá ne kényszeritse. Ezért senki a szuperintendensek közül, se egyebek a prédikátorokat meg ne bánthassák, a religióért senki se szidalmaztassék az előbbi konstitúciók szerint. *És nem engedtetik meg senkinek, hogy a tanításért más bárkit is fogsággal vagy helyéről megfosztással fenyegetsen, mert a hit Isten ajándéka, az hallásból leszen, mely hallás Isten igéje által vagyon.*

*

Hazánk ezeréves fennállásának emlékére Torda városa, e nevezetes esemény színhelye, *Körösfői Kriesch* Aladár művészünkkel megfestette azt a jelenetet, midőn *Dávid* Ferenc a vallásszabadság nagy igéit hirdette az országgyűlésen. Ott áll a kép közepén *Dávid* s visszatükrözik arcán a belső meggyőződés ereje. Tőle balra emelkedettebb trónszéken ül a fejedelem, balján *Báthori István*, jobbján *Báthory Kristóf* foglalnak helyet; amaz mögött áll összefont karokkal, diadalmas. de ravasz tekintettel *Blandrata György*. *Dávid* mögött a pad szélén ül *Csáky Mihály* kancellár, aki, mint említettem, ekkor még luteránus volt, de még ez évben a fejedelemmel együtt elfogadta *Dávid* tanítását. A háttérben (a kép balsarkában) csoportosulnak a szász papok. (Köztük az öreg *Alesius*, még ekkor a fejedelem udvari papja és borotvált arcú *Hebler*, akit *Dávid* helyett választottak püspökül.) A padban (*Dávid* mögött) *Heltai Gáspár* ül, a bibliában lapozva, melyben *Dávid* egyik papja, talán *Basilius István*, mutatja neki azt a helyet, melyre a szónok hivatkozott. A padosorok között egy katolikus barát és *Meliusz Péter* állanak, a kiket a művész képzelete vitt a vászonra, mivel egyikük sem volt jelen az országgyűlésen. De művészien érzékítik meg a megdöbbenést és az elhatározást, mely ez elv ellen harcba viszi majd őket.

Mögöttük a magyar és székely nemesség áll, a padokban pedig a főurak láthatók, köztük *Békes Gáspár*, aki lelkesen csatlakozott Dávid tanításához.

A kép művészi reprodukciója, mely a *Könyves Kálmán* magyar műkiadó részvénytársaság kiadásában jelent meg és a kontinens első műintézetében készült, hiven visszatükrözi a Torda városháza falán függő eredeti festménynek minden szépségét és finomságát. A kép nagysága 55×90, fehér margóval pedig 85×104. Széles fekete keményfa vagy tölgykeretben 92 koronáért rendelhető meg a Könyves Kálmán magyar műkiadó társaságnál, Budapest (Nagymező-utca 37—39.). 4 kor. havi részletfizetésre is.

Csáky Mihály Dávid Ferenc

Blandrata György

János Zsigmond

Báthory Kristóf

Báthory István

Holtai Gáspár

Méliusz Péter

Orbók Mór igazgató.

— Arcképpel. —

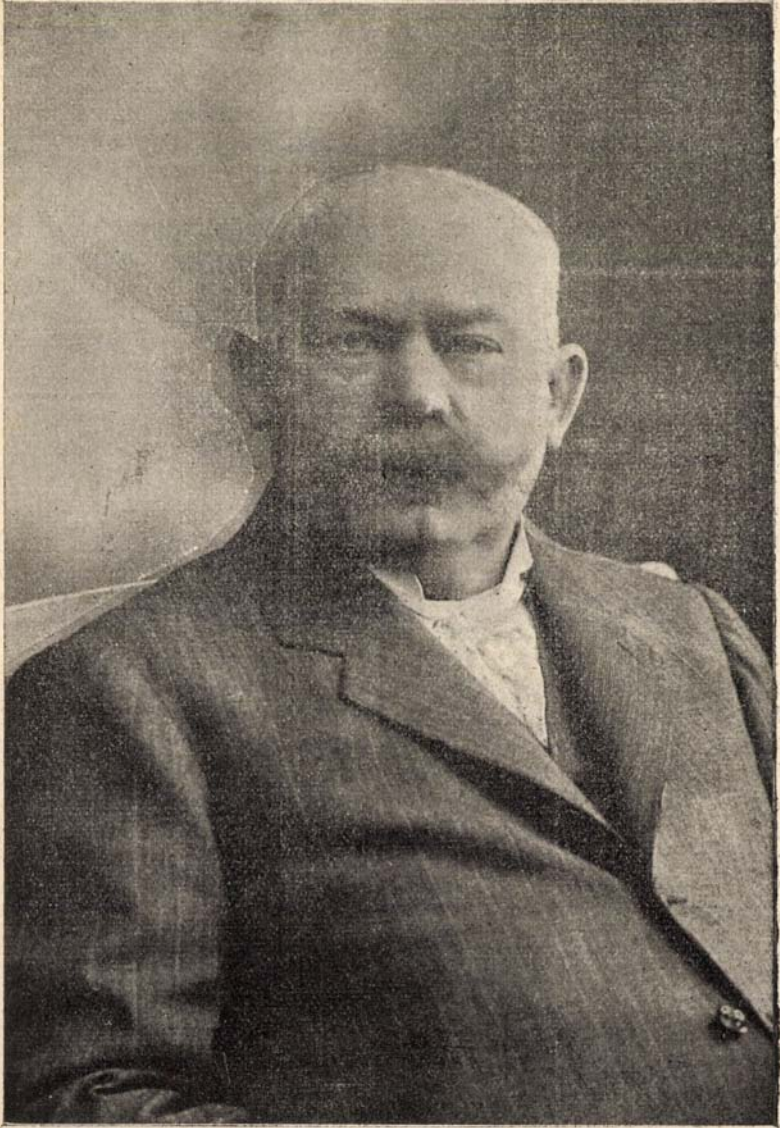
Ezen a nyáron a kolozsvári fiuképezde igazgatója visszavonhatatlanul megvált állásától, mert csendben akarja tovább folytatni irodalmi és társadalmi tevékenységét. Lapunknak egyik legjobb barátja megérdemli hogy bemutassuk hosszú pályája képét a várfalvi papfiúnak.

Kőkösi Orbók Mór székely nemes szülőktől született 1853. évi április hónap 24-én Kövenden, a hajdani Aranyosszéken. Atyja unitárius lelkész és író volt s a szabadságharcot végig küzdötte. A gimnázium öt alsó osztályát Tordán, a felsőbb osztályokat s a theologia egy részét Kolozsvárt végezte. Egy évig köztanító volt a tordai gimnáziumnál s azután felment a budapesti tudomány-egyetem bölcsészeti fakultására, melynek három évig volt rendes hallgatója, itt nyert abszolutoriumot s a középiskolai tanári alapvizsgálatot is itt tette le.

Budapesten 2 évig nevelője volt Szemere Attilának, néhai Szemere Bertalan 1848-iki miniszterelnök fiának. Ugyanitt a Blaskovics-fiukat tanította mathézisre s több előkelő leánynevelő-intézetben tanároskodott. Az orosz-török háboru idején a törökök melletti rokonszenvi tüntetéseknel az egyetemi ifjúság körében vezérlő szerepet vitt. Többször szónokolt 40—50.000 hallgató előtt. Az Abdul-Kérim számára díszkardot vivő küldöttség után őt választották a híres 60-as bizottság elnökéül. E címen kapta Abdul Hamid török szultántól a török császári Medzsidie-rendet. A Kossuth Lajoshoz zarándokoló ceglédi százas küldöttség fogadására alakult 33-as bizottságnak ő volt az elnöke. Alakította az Erdélyi társaságot s annak elnöke volt, valamint elnöke (korábban titkára) volt a bölcsészethallgatók segélyző-egyesületének s az egyetem kebelében alakult tudományos vitatkozások VI. szakosztályának. Mint segélyző-egyesületi elnök, Ruprecht-Demidoff hercegnővel szövetkezve, diákasztalt szervezett, ahol naponként néhány száz egyetemi hallgató 20 krajcárért pompás ebédben részesült. Ez volt az első mensa academica az országban. Ugyanez időben belmunkatársa volt az „Egyetértés“-nek és az „Üstökös“-nek, mely utóbbiban humoros költeményeinek némelyike saját neve alatt jelent meg.

Az 1877. év őszétől hat évig a galgóci állami polgári fiú-és leányiskola igazgatója volt. Ugyanitt alapított és vezetett egy magán elemi népiskolát, melybe előkelőbb családok gyermekei jártak s egy kiseddóvó-intézetet.

Libertiny G. nyitramegyei tanfelügyelővel karöltve kezdeményezte 1882 ben a „Felvidéki Magyar Közművelődési Egye-

sületet“, melynek alapszabályait is ő dolgozta ki. Ezen egyesület eszméjének propagálására s a pánszlávok kérelmelhetlen ostromozására (szintén Libertinyvel szövetkezve) alapította és szerkesztette a „Felvidéki Nemzetőrt“. A magyar nemzeti tanítás ügyének ápolására s a tanítási ügy terén is fellépett pánszlavisztikus irány elnyomására szerkesztette a „Nemzeti Népiskolá“-t. Erősen, kérelmelhetetlenül ostromozta a pánszlávokat mindkét lagjában. A pánszlávok hirhedt két organumának: a „Narodni Noviny“-nek és a „Narodni Hlasnik“-nak nemzetellenes, lázító közleményeit élénk figyelemmel kísérte s nyilvánosságra hozta. Paulini Tót Vilmos tót költőnek hazafiatlan lázító körülményeit magyarra fordította s a hirlapokban ismertette, felhíván azokra a belügyminiszter figyelmét. Ez időben tárgyalt is Tisza Kálmán akkori belügyminiszterrel egy hazafias szellemű tót lap megindítása iránt, mely azonban csak később létesült dr. Pechány Adolf szerkesztésével.

Igy agitált, így dolgozott egy székelyföldön született székely ifjú erős nemzetiségi jellegű vidéken, a magyar állameszme megszilárdítása érdekében.

Galgóczirol a pozsonyi állami tanítónőképző-intézet rendes tanárául léptették elő, mely minőségében 13 évig működött. Tanügyi írói működése ezen korszakra (1883—1896) esik. Tankönyvei ma is évenként százezer példányban forognak közkézen s egyik-másik közülök 26 kiadást ért.

1886-ban alapította és szerkesztette a „Pozsonymegyei Közölny“ című társadalmi heti lapot, amely később „Pozsonyvidéki Hiradó“ címen politikai napilappá alakult. Már mint 8-ik gimnázista szerkesztette az ifjúsági önképzőkör kebelében megjelent „Fény és árny“ és „Remény“ című írásban kiadott lapokat s a „Koppantó“ című étlapot. 1874—83. években tanügyi, társadalmi és politikai cikkeket írt. Megírta Galgóc történetét.

Az 1895. év tavaszán soronkívüli előléptetésben részesült. 1896-ban öt évre az országos közoktatási tanács tagjává nevezte ki a közoktatásügyi miniszter.

Az 1896. év őszén neveztetett ki a kolozsvári állami tanítóképző-intézet igazgatójává. Itt szervezte az internátust 80 növendék számára szóló bennlakással. Teljes erejével igyekezett az intézetet elhanyagolt állapotából kiragadni s ama jó hírnevet kiküzdeni számára, amelynek ma örvend. Az intézet gazdasági ügyeinek kezelésénél hatvanezer koronát takarított meg. Ebből az összegből az intézet telkét 500 négyzetöl területtel gyarapította, vízvezetékét, csatornázást, új kerítéseket s téli üvegházat létesített s ugyanezen megtakarított összegből az intézet hiányos szertárait igen sok hasznos tanítási eszközzel látta el.

Tanártársai és tanítványai tiszteletök és szeretetök jeléül az intézet kebelében az „Orbók Mór kirándulási alapja“ és az

„Orbók Mór szeretet-alapítványa“ elnevezéssel két alapítványt tettek, melyeknek elseje az ötezer s másodika az ezer koronát ma meghaladja. A természet s így a kertészet iránti nagy szeretetéből kifolyólag az intézet kertjét paradicsommá varázsoltta s a tanítónövendékeknek a kertészetben és méhészetben való kiképzésére nagy súlyt helyezett.

Az intézet új épületben való elhelyezése tárgyában több emlékiratot dolgozott ki, mignem az építés ügye olyan kedvező stádiumba jutott, hogy annak felépítésére az 1911. évi országos költségvetésben 630 ezer K irányoztatott elő.

Tizenöt évi igazgatói működése alatt a tanártársai közötti kollegiális viszony testvéri szeretetté fejlődött s a tanulók között oly egészséges szellem honosult meg.

*

Másfél évtizeden át ritka tanítói tapintattal, a kultura kiváló érzékével és az életrevaló nevelés erős képességével volt intézetünk vezére, irányítója és képviselője. Százakra menő tanítványsereg lelkébe oltogatta a munkaszeretetet, az életre szolgáló gyakorlatiasság, a tanítói pálya magasztosságának és az erős magyarságnak érzetét. Férfikorának derekán került képzőnk élére, telve energiával és gyümölcsöző eszményekkel, hogy szűkebb hazájának nehéz társadalmi és gazdasági viszonyaira minél értékesebb tanítónemzedék nevelője legyen. Mert maga az erdélyi részek szülőtte, gyermeke annak az értékes magyarfajtának, amelyből tanítványai tömege is kikerült: a székelységnek. Az élet kivánalmait tisztán szemlélő gyakorlatiasság, a fajra valló örökség, amiként a szülőktől nyert hagyomány meleg kedélye, de különösen kiváló pedagógiai érzéke.

Az a tizenöt esztendő, amit tanítóképzőnkénél eltöltött, intézetünk múltjának érdemes és legtartalmasabb időszak. Tevékenysége fáradságot nem ismer; energiája minden akadályt megold s tanítói egyénisége rányomódik a kolozsvári tanítóképzőintézet szellemére; jó időre ezek fogják megszabni intézetünk jövődjének útjait. A tanulmányok alaposága, a tanítói képzés szakszerűsége, az igazsággal párosult fegyelem a kolozsvári képzőnek a legjobb hírt szerzik meg, amit felettes hatóságaink elismerése is szankcionált. Tevékenysége átalakítja intézetünk külső képét is. Kitartással, takarékoszággal gyarapította intézetünk telkét; gyönyörű gyümölcsöst létesített, s a gazdasági kiképzés minden irányára berendezett kerttel alkalmat és módot adott, hogy kikerülő tanítványai gazdálkodó népünknek gazdasági vezérei is lehessenek. Elmondhatjuk, hogy páratlan intézeti kertünknek megteremtője ő volt. A kifogástalan hivatalnok, a minta tanító és tapintatos vezető Kolozsvár társadalmi életében becsült szerepet vitt. Ténykedései személyének tiszteletet szereztek, az intézet hírét és értékét növelték.

Dr. Gerencsér István.

NŐK VILÁGA.

A Perczel Ferencné öröme. A mi jó asszonyaink kivétel nélkül nagy szerencsájuknek tartják, ha a főpásztor saját házuknál meglátogatja. Ebben a szerencsében a Kolozsvártól távol lakók csak nagyon ritkán részesülhetnek, mert a mi püspökünknek az legyház kormányzása sok munkát ad. Perczel Ferencné, ez a nagy élkü és erős szívű asszony újabban a nyári lakásán Baracsán ulvezte püspökünk látogatását. A főpásztor a főrendiház gyűlése stán kedves nagyasszonyunkkal együtt kirándult a bájos nyaralóba ott töltöti egy napot a Perczel-családdal. Csak azt nem lehet tudni, hogy ki volt boldogabb a vendégek vagy a háziak?

Árvaleányok gondozását Kolozsvárt a Mária Valéria árvaház teljesíti. Ide fölvesznek bármilyen vallásut, tehát unitáriusokat is, ha legalább 5 évesek és 7 évnél nem nagyobbak. A folyamodást a gyám vagy a lelkész írja és beküldheti Ferencz Józsefné, püspök-nénk öméltóságához, ki az intézet alelnöke. A folyamodvány mellé csatolni kell keresztlevelet, esetleg iskolai bizonyítványt, beoltási igazolványt, a szülő halotti bizonyítványát. Az intézetben végeznek 6 elemi osztályt és részesülnek házias nevelésben. Az intézet gondoskodik elhelyezésüköiöl is 18 éves korukig.

Az Unitárius Nők Szövetségéről.

Felolvastatott az Udvarhelyköri Dávid Ferenc-Egylet Gyepesben. 1911. évi június 22-én tartott közgyűlésén.

Közelebbről az udvarhelyi lelkészköri gyűlésen az ebédnél, egy szép pohárköszöntőben minket, asszonyokat, érdemünk fölött méltattak, ami biztos jele annak, hogy mi nálunk még a nők szociális munkája csak a kezdet kezdetén van, még csak gyermekkorát éli s éppen azért mint a gyermekeket szokás, minden kis lépésért, mit e téren teszünk, azonnal adják az elismerést, azonnal elhalmoznak dicséretekkel. Meg vagyok győződve, hogy a mi egyleti vezetőink ezt őszinte szívvel és nem számításból teszik, pedig ez számításnak is beválna, mert megvallom és azt hiszem nem az egyedüli asszony vagyok, ki ilyenkor kényelmetlenül érzem magam és ez érzéstől csak úgy szabadulok, hogy valami belső kényszer miatt magamban ki nem mondom, hogy jól van hát, hozzáfogok már valamihez.

Akkor a pohárköszöntő alatt is ezt kellett tennem, mikor annak befejezése után azt mondja valaki, hogy no hölgyeim, melyikük válaszol erre!? mire én — érezve, hogy világért sem tudnék ott rögtönözve választ adni — azt feleltem, hogy mi nem beszélünk, hanem teszünk.

Ugy-e milyen nagyszerű kijelentés? De kérem, ne botránkozzanak meg ezen, hisz az máshol is megtörténik néha-néha, hogy az ürességet egy-egy nagy mondással fedik,

És ha azt vetnék szememre, hogy minő következtelen vagyok, hiszen ha tenni és nem beszélni szoktam, akkor most minék állok ide és beszélek, úgy téve, mintha többet akarnék tudni másoknál. Bocsánatot kérek, nem vagyok én, legalább ebben az esetben, következtelen, mert higgyék el, az, hogy most itt vagyok, az tett, még pedig — mindent tekintetbe véve — ez kérem egy valóságos hőstett; mert könnyű ám az uraknak, kik mindig könyveket forgatnak s különösen a papoknak, kiknek holtig kell tanulni, könnyű nekik, akár rövid, akár hosszú beszédeket mondani, de nekünk, nekünk fakanál, varrótű-forgató asszonyoknak, bizony az egy kicsit nagy föladat. És ha én gyöngének tartom magam e föladra, valjon mégis mi adta a bátorságot, hogy erre vállalkozni merjek? Hiszen eddig is több alkalommal voltam eféle felszólítva, mert az elnököknek sok gondot ad a műsor összeállítása, változatosságot óhajt a közönség és a nő szereplők felé — anélkül, hogy valami nagy dolgot várna — határozott érdeklődéssel tekint, mert az ilyen minálunk még eléggé szokatlan, mondhatnám föltűnő is. Jól meggondolja, aki így ki mer állni a nyilvánosság elé, mert mi még általában azt tartjuk, hogy az asszony maradjon családjá körében, hisz különösen, ha gyermekei is vannak, bizonyosan el van látva háztartási teendőkkel annyira, hogy lehetetlen is másfelé gondolnia. Hát bizony ez igaz, mi kik itt vagyunk tán kivétel nélkül, gyakorlatból tudjuk, hogy mi az a falusi életviszonyokkal járó sok munka, de azt is tudhatjuk, hogy ezer baj között is pihenni muszáj és ezer baj között is mindig vigyáznunk kell arra, hogy ne haljunk bele a dologba, vagyis ne engedjük a munka által lelkünket is lenyügözni, de sőt éppen kifogyhatatlan sok dolgunkat végezük fölémelt, vidám lélekkel, hiszen e nélkül olyan gyöngék vagyunk, bizony nem sok munkát bírnánk elvégezni és e nélkül még a kicsinyes megpróbáltatások terhe alatt is csak leroskadni tudnánk.

Épen azért saját magunk érdeke is azt parancsolja, hogy pihenésre szakított percünket és óráinkat, igyekezzünk felhasználni oly nemesbb szellemi és erkölcsi foglalkozásra, amely lelket erősít s üdítőleg hat a kedélyvilágunkra is és így még kitartóbbakká tesz minket közönséges dolgaink sikeresebb vég-

zésére és az otthonunkban előttünk álló sok gond és teher legyőzésére. Annival szükségesebb követnünk ezt, mert egy író szerint, ha az ember üres óráiban jót nem tesz, akkor bizonyosan rosszat tesz.

Erre meg sokan azt mondják, hogy szép, nagyon szép mind ez, de falun élve, ugyan hol és hogy szerezzén az ember föl-emelő érzéseket, hiszen az örökös értetlenséggel, szándékos rossz-akarattal küzködve, még az is el kell szálljon az emberből, a mi volt.

Hát ez tényleg így van akkor, ha az ember elhitesi magával azt, hogy ő csak annak a falusi társadalomnak a tagja s ennek bajaival örökre le van nyűgözve. De milyen egészen más színben tűnik föl az élet, milyen egészen más helyzetünk van falun is akkor, ha megértjük azt, hogy mi ott is egy nagy szellemi és erkölcsi társaságnak vagyunk a tagjai, amely nemcsak falunk, de még hazánk határain is messze túlterjed s amelyben mi a nemes, fenkölt lelkekkel szellemileg érintkezve, állandóan érezhetjük áldásos befolyásukat magunkon még a legelrejtettebb falu magányában is és érezni fogjuk szüntelen, hogy milyen fenséges hivatás áll előttünk, falun élő intelligens férfiak és nők előtt, kik összekötő kapcsot képezünk a magasabb társadalom és az elhagyott falusi nép között.

Fenséges, de éppen ezért nem könnyű hivatás ez, mert az a magasabb társadalom sokszor a legnemesebb ábrándokkal eltelve, mikor azt hiszi, hogy a legbiztosabb utat választotta a nép jólét érdekében, lehetetlen dolgokat kíván tőlünk. És valjon ezért szabad-e nekünk elcsüggednünk, hogy úgy is hiában minden; szabad-e képzelt gyöngeségünk tudatában teljesen félreállnunk; szabad-e közönyösen néznünk, hogy annak a magasabb társadalomnak minden jó akarata, annyi nemes törekvése eredmény nélkül maradjon, csak azért, mert a népet nem ismeri, mert azt mindig csak ünnepi beállításban láthatja. És ha még azt is tapasztalnunk kell, hogy legtöbbször mellettünk akadnak emberek, kiknek épp olyan szent kötelességük volna a nép jólétért dolgozni, de kik ennek mindig az ellenkezőjét szeretik tenni, vagy pedig egyszerűen csak unják a dolgot és hogy ez ki ne tűnjön, azt akarnák, hogy közelükben más se dolgozzék s ezért mindenféle képen akadályozni próbálnak munkánkban; és mi elbámulhatunk ugyan, hogy mikre képes az emberi korlátoltság és rosszlelkűség, de megijednünk még ezért sem szabad, ha igazán átérezzük hivatásunkat, akkor a tisztán megjelölt útról minket semmiféle rosszakarat visszatéríteni nem fog.

És ha tán még azt is kell látnunk, hogy a nép még minket sem bír és nem is akar megérteni, valjon szabad-e nekünk ebbe beletörődnünk? hiszen éppen abban áll a hivatásunk, hogy őszinte

jóakarattal eltelve, minden irányban türelemmel, kitartással utat, módot keressünk és találjunk, mindenképen összhangot teremteni, nemcsak önmagunkkal szemben, hanem a magasabb társadalom és a nép között is, mert úgy hazánkban, mint egyházunkban egységes, tökéletes haladás csak így várható.

Bizony sok irányból kapunk mi felhívást, de hozzánk most legközelebb áll az Unitárius Nők Szövetsége!

Nem szükséges bővebben magyaráznom, hogy mi az, mert hiszen azt mi, Dávid Ferenc-egyleti tagok mindannyian tudjuk. Szeretve tisztelt püspöknénk indítványozta, hogy úgy mint külföldi hitrokaink már régen, 400-ados Dávid Ferenc-ünnepünknek emlékére, mi is egyesüljünk, szövetkezzünk, szép és nemes dolgok kivételére és csatlakozzunk külföldi hitrokaink szövetségéhez és így együtt képezzük a világon élő összes Unitárius Nők Szövetségét.

A külföldiek milyen lelkesülten fogadták az indítványt, ott nyomban felajánlták segítségüket mindenben, de különösen abban, hogy oda, hozzájuk Amerikába távozott híveinket pártfogásban részesítik; segítik, ha szükségben van; ápolják, ha beteg; megmenteni próbálják, még ha tán valamelyik a züllés útjára tévedt is, mert ők modern alapokon szervezett szövetségük által ezt ugyyszólva könnyűszerrel megtehetik, mi csak éppen küldjük ott élő híveink névsorát és lakcímét.

Mi, kik ott voltunk azon az ünnepi gyűlésen és tanui lehettünk egy ilyen nagyszerű eszme születésének, lehetetlen, hogy el ne határoztuk volna magunkban ott, abban a percben, hogy örömmel leszünk, bár parányi tagjai, annak a szövetségnek, és mégis, mégis, bár még ez év kezdetén központunkból is kaptunk felhívást, még mindig késünk, mintha tán nem bírnók, mintha tán nem is akarnók észrevenni, hogy ez a szövetkezés milyen nagyjelentőségű, milyen új utakat nyit előttünk a haladásra.

Hiszen ha valaki valamely nemes célra, szövetkezésre hív fel minket akkor, én meg vagyok győződve arról, hogy az őszinte szeretettel van irányunkban és így mi egész bizalommal közeledhetünk még akkor is, ha tudjuk, hogy ugyis csak nagyon keveset bírnánk tenni; hiszen épen abban van a szövetkezés nagy jelentősége, hogy a sok keveset összetéve, egymást őszinte szeretettel, jóakarattal támogatva, bátorítva lehetetlen, hogy létre ne tudjunk hozni valami olyant, ami hazánknak és egyházunknak előhaladására, becsületére szolgáljon. Szent meggyőződéssel hiszem ezt és újból csak azt mondom, hogy igaz munkának eredménye el nem maradhat, csak vigyázzunk arra, hogy munkáinkat tul ne becsüljük és ne várjunk egyszerre világraszóló eredményeket. Hála Istennek, itt körünkben is vagyunk már néhányan, kik gyakorlatból tudjuk, hogy híveink körében hogy és mikép kell.

ily irányu mozgalmat indítanunk. De sokan vannak, kik még nem bírták rávenni magukat ilyenféle munkára. Pedig e miatt itt is, ott is mennyi értékes szellemi kincsvész, kallódik el. Ezeket kell hát összegyűjtenünk. Mi után pedig sokan abban a hitben vannak, hogy ők akarnak tenni, de nem tudják miképen is kezdjenek hozzá, ez okból nátor vagyok indítványozni, hogy ezután ilyen gyűléseinken mindig szerepeljen egyletünknek egy nőtagja is egy idevágó felolvasással, vagy szabadelőadással, mivel a magasztos célnak szolgálatára lehetünk.

Tudom, hogy a t. Közgyűlés és munkatársaim nem veszik rossz néven tőlem, ha a munka továbbfolytatásának közelebbi tervezetére is rövid javaslatot teszek az alábbiakban.

Következnek a felolvasónők sorában: Péterfy Áronné, Demeter Dénesné, Ürmösi Józsefné, Bencze Gáborné, Kovács Imréné, Bedő Albertné... Nos ez a sorozatnak csak a kezdete! És mikor innen mindig elhangzott egy nemes irányu előadás, akkorra hiszem, hogy ezeknek hatása alatt már szinte beláthatatlan sora fog lenni a lelkes unitárius asszonyoknak és leányoknak, kik mind átérzve és megértve haladó korunknak hívó, figyelmeztető szavát, mind, mind szent kötelességüknek fogják tartani, hogy tanítsák, műveljék, emeljék a népet, mert csak így várhatjuk és így remélhetjük, hogy szép magyar hazánk és kicsiny unitárius egyházunk igazán felvirágozzék!

Adja Isten, hogy ne legyen közülünk senki, aki ezt csak szép álomnak tartsa!

Ajtay Jánosné.

*

Első sürgős teendőnk a *távol levők* jegyzékbe vétele, hogy levéllel vagy személyesen fölkereshessük. Második a helybeliek egybehívása, hogy az őszi és téli összejövetelek dolgában megállapodásra jussunk. Ezzel együtt jár a templomi éneklés, a betegápolás, a szegény iskolás gyermekek felruházása s más olyan dolog intézése, ami az egyházközségben kínálkozik. A felolvasások tárgyául ilyen életbevágó gyakorlati kérdést ajánlunk.

Szerk.

Amerikából.

Rendkívül érdekes levelet kaptam a napokban egyik lelkes hitrokonunktól, St. Johnné asszonytól, ki, mint az amerikai Nők Szövetségének titkára keresett fel engem soraival. St. Johnné már többször járt Magyarországon, utoljára a tavalyi jubiláris zsinaton volt vendégünk. Levelében meleg szavakkal emlékszik vissza azokra

a lélekemelő, feledhetetlen szép napokra, melyeket Budapesten, Kolozsvárt és Déván velünk együtt töltött s kifejezi, hogy magyar hitrokonainak sorsa mindig érdekelni fogja, bárhol legyenek azok, itt ez édes hazában vagy a messze távolban, túl a tengeren, az ő hazájában, hova, fájdalom, oly sokan vándorolnak ki. Épen ezek a kivándoroltak érdeklik őt leginkább, mert tudja, hogy milyen nehéz azoknak a szegény székely leányoknak és asszonyoknak odakint az életük. Idegen világban, idegen emberek között, ahol nyelvüket sem értik meg, ezek veszélynek, csábításnak vannak kitéve. Hányan elpusztulnak, elvesznek az örvényben, melybe sokszor lelketlen emberek, kivándorlási ügynökök csábítják őket. Epen ezért határozták el az amerikai Nők Szövetségének buzgó tagjai, hogy szövetségüknek egyik célja, jótékony munkájuknak egyik ága az legyen, hogy ezeket a magyar leányokat felkeressék, jó tanáccsal, lelki vigasszal lássák el, mellettük legyenek búban, bánatban s ne hagyják őket elnyomorodni, elpusztulni. Ezért ismételten kér bennünket St. Johnné asszony, közöljük vele kivándorolt nőink címét, hogy segítségükre siethessenek, mint szerető nővéreket üdvözölhessék őket. Mi itt a központban nem tehetünk egyebet, minthogy az Unitárius Közlöny útján újra meg újra felszólítjuk vidéken élő papnéinkat és a magyar Nők Szövetségének minden egyes tagját, ha ismernek ilyen, az idegenbe szakadt nőket, írják meg nekünk azok nevét és amerikai címét, hogy azt mi aztán illetékes helyre továbbíthassuk. Talán mondanom is felesleges, hogy ez az illetőkre nézve csakis nagy szellemi s talán még anyagi haszonnal is járna, őket magukat pedig nem kötelezi egyáltalán semmire sem, anyagi áldozatát, fizetséget távolról sem kívánnak tőlük, hanem ellenkezőleg ők akarnak nekik lelkiert, bátorságot, kitartást kölcsönözni, mi többet ér sokszor a csengő pénznél is.

Ne taszítsuk el magunktól ridegen a barátilag jelénk nyújtott kezet, hanem ragadjuk azt meg s szorítsuk szivünkre ép olyan igaz, hitrokoni szeretettel, mint amilyennel távoli barátaink segítségünkre sietnek. Mert csak így lesz a Nők Szövetségének munkája áldásthozó, pedig hogy az legyen, mindnyájuk hő óhajta.

Folyó évi október 25-én tartják amerikai testvéreink Washington, az Egyesült-Államok fővárosában évi nagygyűlésüket, melynek 17.000 tagja van. Büszkén említi meg a levélíró, hogy mivel az Egyesült-Államok elnöke is unitárius, biztosan hiszik, hogy gyűlésük látogatott lesz s nagyszabású beszédek fognak ott elhangzani. A magyar unitárius nők üdvözlését kéni ez alkalomra. Anglia, Hollandia és Németország szintén részt vesznek e gyűléseken, hova egyik-másik külföldi ország képviselőket is küld. Magyar vendégekre is örömmel számítanak, csak ne lenne olyan nagy a távolgás a két ország között.

St. Johnné asszony levele végén a magyar unitárius Nők Szövetségének legmelegebb szerencsekívánatait küldi s összes magyarországi hitrokonait a legőszintébb szeretettel üdvözlí.

Fangh Erzsébet.
titkár.

Püspökünk látogatása a kereszturi körben.

Ferencz József unitárius püspök aug. 19-én reggel a székelyföldre utazott, hogy az udvarhelymegyei Szentábrahám község templomának százéves fennállása alkalmából rendezett ünnepségen részt vegyen. Az ősz főpásztort, kinek Kolozsvárról kísérői voltak Józán Miklós budapesti esperes, Végh Mihály egyházi titkár, Csifó Salamon dékán és Kovács Kálmán tanár, már Segesvár állomáson impozáns fogadtatásban részesítették az ottani unitár. egyházközség tagjai, kiknek nevében Nagy Béla segesvári lelkész tartott szép üdvözlő beszédet, melyre püspökünk meghatva válaszolt. Héjjasfalván a vármegye nevében Majthényi főjegyző s Pálffy főszolgabíró üdvözölték a kedves vendéget. Ezután érkezett be a vonat Székelykereszturra, hol az állomás térségét teljesen előzönlötte a város intelligenciája s a közeli falvakból egybegyűlt székelység, kik zene-szóval, zászlók alatt gyűltek össze. Zúgó éljenzés fogadta a vonat ajtajában megjelenő szeretett főpásztort, kit Lőrinczi István esperes üdvözölt hatásos beszéddel. A püspök közvetlen, szívből jövő válaszát harsogó éljenzés követte, mely után megindult a kocsik, szekerek egész tömege a városba, hol a piactéren felállított díszkapunál Jakabházy Gábor főjegyző fogadta a város előkelő szeretett vendégét.

Székelykereszturon a püspök Szentkirályi Ferenc honvéd-ezredes vendége volt, ki délben nagy bankettet adott tiszteletére. Este Kozma Endre dr. kir. közjegyző házánál volt nagy vacsora a püspök tiszteletére. A délután folyamán megtekintette a püspök az új gimnázium számára megvásárolt telkeket.

Vasárnap reggel kilenc órakor nagy kísérettel vonult ki a főpásztor Szentábrahám községbe, mely mintegy 5 kilométerre van Kereszturról. Utközben megható ünneplésben részesítette Csekefalva község valláskülömbőség nélkül az átvonuló püspököt, ki itt is az unitárius templomot meg tekintette.

Szentábrahám község határánál az egész község s a szomszéd falvakból összesereglett óriási néptömeg élén Lőrinczy Dénes ny. altábornagy fogadta s intézte hozzá a következő üdvözlő beszédet:

Méltóságos és főtisztelendő Püspök úr!

Talán egy kissé szokatlan és kivételes lesz ez alkalommal az, hogy egy magasztos vallási ünnep kezdetén az egyisten méltó szolgáját Mars fia üdvözli. Mars fia azonban ezen tisztre amaz őszinte és el nem évülhető tisztelet és vallásos ragaszkodás folytán, amivel Méltóságod magas személye iránt mindenkor viseltetett és viseltatik, nagy örömmel vállalkozott.

Ezen nagy tisztelet nemcsak ő benne él, hanem az ország minden fiában vallás és felekezeti különbség nélkül, minthogy Méltóságod magas személye országszerte mint a felebaráti szeretet, vallásos iránti tisztelet és türelem eszményképe általánosan ismert.

Ezen szeretet és ragaszkodás még fokozottabb mértékben él kiolthatatlanul hitbéli gyermekeiben, a magyarországi unitáriusokban időtlen időkig.

Méltóságos és főtisztelendő Püspök úr!

A mint az őskeresztény igaz vallás Péter vállain épült fel és erősödött meg sok hányattatás után, azonképpen a Dávid Ferenc vallása is méltóságod nagy elődei alatt alakult és vert gyökereit legfőképpen az ősi székelyekben; de virágkorát, minden más hitfelekezet és az összes társadalmi osztályok feltétlen tiszteletét a nagy elődök nagyon méltó utódja Méltóságod bölcs vezetése és szeretettel ápoltt gondossága alatt érte el; ezt ország-világ elismeri. Hála és örök tisztelet ezért Méltóságodnak.

Méltóságos és főtisztelendő Püspök úr!

Kicsi egyházközségünk a mai nagy magyar nemzeti ünnepnapon unitárius temploma építésének egy százéves ünnepét üli, ezen ünnep magasztosabbá tétele végett jelent meg Méltóságod szerény körünkben, hogy magas megjelenésével erősítsen bennünket unitárius hitünkben. Áldja és szentelje meg méltóságos és főtisztelendő püspök úr a mi kis templomunkat, áldjon és erősítsen minket a mi hitünkben, mert habár erősen állunk is az egyisten tiszteletében és imádásában, a jelen 20-ik század már a vallásokat is lerombolni készülő anyagiassága a mi vallásos hitünket is talán megingathatja.

Mi hiszünk és bízunk Méltóságod bölcs vezetésében, hisszük, hogy Méltóságod bölcs mérséklete és szeretete mindez akadályokon a jövő vallását és annak híveit sértetlenül átvezetendi és kormányozza s hogy ezt tehesse, éltesse az egyisten Méltóságodat a haza és egyházunk dicsőségére az élet végső határáig boldogan.

Éljen a püspök!

Az üdvözletre a püspök az ő szokott ékesszólásával válaszolt. Rövid pihenő után a püspök kíséretével bevonult a százéves templomba, melyet az utolsó talpalatnyi helyig megtöltött a közönség.

A régi, szép székely virágfestéssel ékesített templomban Józán Miklós budapesti esperes mondott magasszárnyalású imát, Szász András bözödi lelkész pedig tartalmaz egyházi beszédet. Most a püspök lépett fel a szószékre. Megható volt az a figyelem, az a szeretet, amellyel minden egyes szavát kísérte a nagy közönség. Remek beszédében hitükhöz, hazájukhoz, becsületükhöz való ragaszkodásra intette székely véreit. Megkapó módon mutatott rá a pálinkaivásnak, kivándorlásnak magyarságot pusztító kárára. Gyönyörű beszéde végén megáldotta a százéves templomot. A mély hatású, remek beszéd után, mellyel az ősz főpásztor úgyszólván lebilincselte hallgatóságát, Péterffy Mihály helybeli lelkész ismertette a templom építésének történetét. Majd Lőrinczy Dénes tordai esperes mondott hatalmas urvacsorai beszédét. Közre énekeltek: Sándor Ilona, Buzogány Eliza s Tóth Vilmos. Urvacsoraosztás után a közönség a „Hymnust“ énekelte el.

Az istentisztelet végeztével a püspök a szomszédos falvak református hiveinek népes küldöttségét fogadta, majd az unitárius egyházkör, székelykereszturi gimnázium stb. tisztelgését.

Délután 2 óraker közebéd volt, hol számos pohárköszöntőben ünnepelték a püspököt s az egyház vezérembereit.

Este fényesen sikerült táncmulatság fejezte be az ünnepségeket, melyek azzal, hogy a főpásztor személyesen résztvett s ékes szólásában szeretve tisztelő székely hívei gyönyörködhettek, kitörülhetetlenül vésődtek a jelenlévők emlékébe.

Gál Miklós.

1879—1911.

Lelkészkarunk ismét egy eszes, szorgalmas tagját veszítette el. Gál Miklós sepsiköröspataki lelkész augusztus 11-én este megszűnt élni.

Torockón született 1879-ben, szerény anyagi viszonyok közt élt szülőktől. Atyját már zsenge gyermek korában elvesztette.

Az elemi iskolát Torockón végezte, honnan nevelő atyjának, Csipkés Farkas szolgabírónak biztatására, ki korán felismerte benne a tanulásra való hajlamot és fogékonyságot Kolozsvárra, főiskolánkba ment tanulni. Nevelőatyjának, kit édesatya gyanánt szeretett és tisztelt s halóporaiban is hálásan emlegetett, korán történt halála után nagy nélkülözések közt tanult, de tanult kitartóan és szorgalmasan.

1899-ben lépett a papnövendékek sorába, benső vallásos

érzulete vonzotta ide. Már papnövendék korában kimutatta pályája iránti szeretetét, tette kész erejét és tudását, melyeknek rövid lelkészkedése idején annyi bizonyítékát mutatta fel.

1903-ban kineveztetett Datkra lelkésznek. Hivatála elfoglalása után hivatása tudatában a hitel, fogyasztási és értékesítő szövetkezetek és gazdakör vezetésében szép eredménnyel munkálta a községnek javát, előmenetelét.

Datkon nősült először. E házasságából két fiú született, Miklós és Gyula. Első nejétől elválva, 1910-ben nőül vette budapesti lipkai Lipkai Mariskát. Tíz hónapig éltek együtt igazi boldogságban, tervezgetve, szövögetve a rózsás jövő aranyszálait. Együttélésük első karácsonyának első napján az úrvacsoravételről előbb kijött mély vallásoskedélyű ifjú nő belépő férjét ezzel fogadta: „Ha nem félnék, hogy a jó Isten megharagszik, azt mondanám, hogy nincs boldogabb ember, mint én“. És a jó Isten megharagudott? — Nem! — S mégis d. u. 3—4 óráközt e boldog nő rövid ideig tartó rosszullet után az örökkévalóság küszöbéhez jutott: agyszélhűdés következtében eszméletét veszti, s másnap délelőtt kimult. Elköltözött oda, hol nincs kétség és aggodalom, átköltözött az örökboldogság honába. Elszólította Isten őt, a szelid, bizva-bizó lelket.

E csapás Gál Miklóst lesújtotta, életét szétzúzta, ezentúl az ő élete is rohamos léptekkel haladott az enyészet felé. A jó rokonok, jó barátok vigasztalásai még magához téríték, kötelessudata és hivatásérzete még serkentette: munkálkodni kezdett, remélt. Részt vett a közügyek ápolásában, megírta hatyúdálát, kieszközölte a gyönyörű terv kiviteléhez még szükségeseket, s hozzáfogatott a templom átalakítási munkálathoz. Az építést figyelte, számított, tervezett. Egy kis gyenge szellő, mi az erősnek enyhületet, neki végromlást hozott, végkép tönkretette különben is gyenge egészségét.

Elment a málnási fürdőre betegen, ott ágyban feküdt egy pár napig, hazajött betegen, megnézte még egyszer az épülő templomot, lefeküdt s a halál 8—9 napi rettenetes tusa után életét kioltotta.

Egyházi lapjainkban előnyösen ismert tolla kiesett kezéből, nemesen érző szíve megszűnt érezni híveiért, egyházáért és övéiért. Hívei síratják benne jó papjukat, számos ismerősei, jóbarátai a közkedveltségnek örvendő embert; de síratják kis fiai a jó édesapát, rokonai kedves halottukat, a nagymama és édesanya gyámolukat, mindenöket.

8 évig volt pap, 6-ig Datkon, 2-ig Sepsikőrőspatakon.

Székely Zsigmond.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

A kiadóhivatal nagyon kéri a t. olvasókat sziveskedjenek értesíteni a *lakás* és a *cím* változásáról *mindig levelező-lapon*. Akik várják a lapot, de nem kapják, azok is hasonlóképpen járjanak el.

Fekete Gábor kir. táblai elnököt, egyházunk nagyrabecsuült főgondnokát némely fővárosi és vidéki lapok hűségesen szerepeltetik minden félévben egyszer, tudtul adván olvasóiknak, hogy megy nyugalomba. Megnyugtathatjuk a t. hírharangozókat, hogy az elnök úrnak eszeágában sincsen a nyugalom. Nagyon szereti a munkát s bírja is, akár egy negyvenéves ember s ráadásul a kertületében mindenki tiszteli és szereti mint pontos, lelkiismeretes főnököt és kitűnő szakembert.

A hatvanadik kormánybiztos Máthé György budapesti áll. főgimnáziumi tanár volt a kolozsvári unitárius főgimnázium érettségi vizsgáján. Ezt úgy kell érteni, hogy az elsőt az osztrák kormány 1851-ben küldötte ki „Cs. k. vizsgálati biztosnak“, a legutóbbit M. Gy. a vallás- és közokt. miniszter képviselőjének. Az első Nagy Elek volt, „mi nagy könnyebb-ségünkre szolgált. Ha német Schulinspektort találunk kapni, kinosabb lesz a tánc kétségen kívül“ írt Kriza János Kovács Istvánnak.

Kitüntetések. A földmivélsügyi miniszter úr *Székely* Tihamér pipei lelkészünknek „a falu társadalmi és gazdasági életének fejlesztése körül a községben kifejtett igazán elismerésre méltó lelkes munkásságáért“ a székely kirendeltség útján 200 kor. jutalmat, Jobbágy Sándor pipei községi tanítónak 100 kor. jutalmat engedélyezett. A legnagyobb örömmel jegyezzük föl.

Házasság. *Tenninger* Oszkár bras-

sói lakos nőül vette *Szigethy* Róza unitárius vallásu gyulafehérvári lakóst *Szigethy* István és neje kedves leányát. — *Nagy* Zoltán unit. vallásu kolozsvári lakos köszobrász nőül vette aug. 12-én *Kiss* Johanna r. kath, vallásu kolozsvári lakóst. Tartós boldogságot kívánunk az új pároknak. — Dr. *Hankó* Domokos h. kir. közjegyző Brassóban augusztus 5-én házasságra lépett Szunyogszéki *Vilma* zongoratanitónóvel, néhai Szunyogszéki *Ferenc* volt cs. kir. főhadnagy, később törvyszéki irodaigazgató és neje *Benel* *Vilma* kedves, művelt leányával. A papi áldásban *Veress* György lelkész részcsítette. — *Gelei* Vilmos kolozsgyalui lakos és *Boga* *Etelka* kolozsvári lakos aug. 21-én házasságra léptek s az unitárius egyház áldásában részesültek. Kívánjuk mindenik házaspárnak az isten-áldást és a családi boldogságot. (Ebben a rovatban szivesen közre adjuk, sőt kérjük a hymenhireket.)

Dr. Barabás Ábel főgimn. tanártól a f. évben jelent meg Göthe életrajza magyarul és németül is. Közelebbről egy berlini lap (Tagblatt) igen érdekes és elismerő tanulmányt írt a *Barabás* könyvéről többek között azt mondja: A magyar tudós műve rendkívül elő fogja mozdítani Goethenek *Petőfi* házájában való megértését, ami eddigelé e mű nélkül alig volt lehetséges. A költő világozicziója ezáltal jelentősen emelkedett.“ De bizonyos a dr. *Barabás* *Ábel* tekintélye is, mert hiszen középiskolai tanár annyi és oly nagyszabású művet nagyon kevés ír. Ha több szerencséje volna, neki az egyetem kathedrája mellett kellene lennie már is.

Régen és most. Ezelőtt 60 évvel a kolozsvári főiskolában a tanulók segíté-

államsegélyből 5 tanulónak havi 12 kor., tehát 1 évre 600 K volt. A Suki-alapból 20 tanulónak évvégén 15—15 magyar forint. tehát úgy 15—15 korona, összesen mintegy 300 korona, tehát az összesnek nem egészen 900 kor. A mult 1910/11. tanévben kiadatott 32.0 0 korona segély. Áldassék nevök a nemes szívu alapítványozóknak.

Duplum. Akiknek tévedésből két címen megy az U. Közlöny egyikre írják rá *duplum* és adják vissza a postának.

„**Magyar Köztársaság**“ címen havi lapot indít meg Hódmezővásárhely 2 ív terjedelemben dr. Nagy György ügyvéd. Ára egy évre 10 korona.

Hódmezővásárhely unitárius templomát szeptember 17-ikén akarta felszentelni szeretett főpásztorunk nagy ünnepség keretében. Ugyanakkor a két Dávid Ferenc Egylet, a kolozsvári és a budapesti együttes díszgyűlést tervezett Perczelné Kozma Flóra felolvasásával A templom nem lett kész, tavaszra maradt az ünnep.

Kérelem. A Dávid Ferenc Egylet főkegyeleit e helyen kéri föl az elnökség, sziveskedjenek gondoskodni, hogy *legalább 2 képviselőjük jelenjen* meg a hódmezővásárhelyi díszgyűlésen. A megjelenésről értesítsék a helybeli lelkészt és Kolozsvárt a titkárt. Mutassuk meg az alföldi testvérek iránti szeretetünket!

Orvosi szaktudósok ajánlják, hogy kolerajárvány alkalmával az ivóvizet egyenlő mennyiségű tiszta borral vagy fehér sörrel vegyítve igyák, de az ellenőva intenek, hogy valaki a szeszt magári fogyassza és sokat igyék, mert a szesz a testi szervezet ellentálló erejét csökkenti.

Gordon Sándor a manchesteri unitárius theol. intézet igazgatója nyugatomba vonul Most 71 éves. A kiftünő

unitárius historikus az irodalomra fordítja figyelmét.

Gyáni András a füzesgyarmati unitárius egyházközség megalapítóinak egyike s az egyházközségnek vezetője elhunyt 75 éves korában Füzesgyarmaton. Sok ideig mint községi bíró állott a tizezer lakossal bíró Füzesgyarmat élén. Az élet iskolája nevelte. Magas, sugár termetű. Határozott fellépés. Önérzetet és jóságot viszatüköröző, nyílt, magyar arc. Bizalom gerjesztő, erős egyéniség. Erős intellektus, amely a legszövevényesebb helyzetek fölé emelkedik. Mélyen érző szív, amely mindenkiben megtalálja az igazán emberit. Ezek jellemzik idős Gyáni Andrást, az igazi alföldi magyar, igazi, erős típusát. Igazán vezető embernek termett egyéniség. Ismeri a Sárrét és környékének történiáját, fejlődését s szeme mindig a jövőbe néz. A csüggedés, a lemondás, a megalkuvés, a gyengesség szavai ajkán ismeretlenek. Állandóan terveket sző. Munkál, épít s áldoz. Az egyházközségnek megalapításától kezdve hat éven át gondnoka. Mikor ettől megválik tiszteletbeli gondnoka. A keblü tanácsi ülések pontos látogatója. Alig fordulhatott elő egyszer vagy kétszer, hogy a vasárnapi istentiszteletet elmulasztotta volna, azóta, amióta e sorok írója figyelemmel kíséri. Ott volt mindig rendes helyén s a szoltárok éneklésében s a jézusi eszmék tiszta, egyszerű, unitárius értelmezésében talált örömet sokszor kifejezte.

Egy éve, hogy egészségében kóros tünetek jelentkeztek. Betegsége is az volt, ami sok esetben a nagy elméket szokta elérni. Utolsó évében paralitikus bántalmái voltak s a hatalmas termetű és erős lelkü ember meglepő gyorsan

közeledett a közös emberi sors, az elmúlás felé, amely a füzességymati társadalom és egyházközség nagy veszteségére őt sem kímélte meg.

Külföldi hírek. Londonban a brit fogorvosok társulata gyűlésén kimutatták, hogy Európában és Amerikában a 12 éves gyermekek közül 88 % -nak rossz fogja van. A Somali félsziget lakóinak Afrikában nagyon kitűnő foguk van, mert gyermekkorukban megszokják, hogy egy darabka puha fával dörzsöljék a fogukat. — Schleir constanci pap, a volapük nyelv feltalálója meghalt augusztus első hetében. 1879-ben fedezte föl s 10 év múlva már 20 lap jelent meg ezen a nyelven, de később Zamenhof fölfedezte az esperanto nyelvet s háttérbe szorította a másikat. — Rómából írják egy londoni lapnak, hogy a pápa hadat üzent a most divatos női szűk ruhának. A nagy városokban a papok kémekeket szerveztek, hogy üldözzék az ilyen ruhában megjelenő nőket. Különösen Olasz- és Spanyolországban kifütyölik, ha az utcán szűk ruhában vagy áttört bluzban járnak.

Japan unitárius gyülekezet Amerikában. Közelebről adtunk hírt az afrikai négerek unitárius mozgalmáról. Ujabban arról értesülünk, hogy az Amerikában megtelepült japánok San-Francisco környékén folyamodtak az unitáriusokhoz, hogy segítsék őket egy unitárius gyülekezet szervezésében. Az Amerikai Unitárius Társulat 4000 kor. segéllyel járult a mozgalom megindításához. A japánok között az orthodox kereszténység nehezen tudott gyökeret verni és lassan terjedett, mert ki akarta irtani a japánok régi szokásait. Az unitáriusok a vallás főbb igazságait hirdetik, hogy Isten közel van az emberhez és az ember egyéni jogait.

Füzességymaton július hó 30-án tették fel az újonnan épült torony gombját. A megelőző napon (szombaton) a hívek díszes kendőket és pénzadományokat hordottak össze a munkások részére a lelkészi lakásra. Vasárnap reggeli istentisztelet után a kendőkbe burkolt díszes aranyozott gombot a jelenlevő fiatal lányok húzták fel rendeltetési helyére a Hymnus hangjai

mellett. Örömmel nézték a gyarmati unitáriusok újonnan épült díszes, 25 méter magas tornyukat. Ez ünnepséget kebli tanácsi gyűlés követte. A gyűlés két harang megrendelését határozta el. Seltenhofer soproni cég szállit egy négy és egy két mázsás súlyú harangot. A füzességymati unitáriusoknak régi vágya fog teljesülni, ha a haragok készen lesznek. Régen óhajták, hogy temetések alkalmával harangszó kísérje utolsó útjokra az elhunytakat. A torony és a harangok körülbelül tizenkétezer koronába kerülnek. Ehhez egyezer koronával az egyházi főbb hatóság járult a nemes ügyhöz. A többi a gyarmati hívek adozatkészségéből fedeztetik. A Sárrethen fölépült az unitáriusok első sugár tornya s nemsokára a sárrethi pusztákat bejárja az unitáriusok tornyában levő harangok zugása. A torony és a harangok felszentelése valószínűleg már október második felében meg fog történni.

A Dávid Ferenc képe, vagyis a tordai országyűlés képe immár sok helyen szolgál díszéül az unitárius hivataloknak és magánházaknak. Ugy tapasztaljuk, hogy az érdeklődés mind általánosabb kezd lenni. A kép kerettel együtt 92 koronába kerül. A képet a Könyves Kálmán magyar múkiadó cég szives engedélyével kis alakban közöljük lapunk mai számában.

Uj angol alapítvány. Az a nagylelkű angol nő Miss Emily Sharpe a ki leányaink részére Londonban alapítványt tesz a Manchester városban levő unitárius theologiai intézethez (Home Missionary College). Az alapítvány évi 100 font sterling (21.00 korona) és csak egy évre kötelező, de kettőre is megnyerhető. Ez az intézet főleg a gyakorlati papságra készít elő s minthogy az unitárius egyházközségek zöme veszi körül nagyon előnyös helyzetbe juttatja a papságra készülő magyar ifjút.

Szerkesztői üzenetek. K. S. I. urnak. B. levelét véve azonnal irtunk P. A. urnak. Megadtuk az utbaigazítást, de azt hisszük magánál tartja, miután itt csak 6 elemit végezhet. — A *külföldi-széplaki* nyugtázások a jövő számban közöltetnek.

Telefon sz. 549. ☉ Alapítva 1860.

Gámán J. Örököse

könyvnyomdája

Kolozsvárt, Kossuth Lajos-u. 10. sz.

Van szerencsém a n. érdemű közönség b. figyelmét felhívni a mai kor kivánalmáinak megfelelőleg berendezett és villanyjáratú gépekkel ellátott

könyvnyomdámra

Költséget nem kimélve, könyvnyomdámát a legmodernebb betűfajtákkal és díszítményekkel gazdagítottam, úgy, hogy a legkényesebb igényeknek megfelelőhettek. Ezenkívül a legnagyobb áldozatokkal

== **hangjegyekkel** ==

rendeztem be. A közönség pártfogását kéri
kiváló tisztelettel

Gámán J. Örököse.